

Belgická vysťahovalecká epizóda člena rodu Sobola z Lalinka

Belgian Emigration Episode of the Sobola Family Member
From Lalinok

DOI: 10.31577/EtnoRozpra.2026.33.04

Marek Sobola

Abstract

Permanent or temporary emigration was a phenomenon of Kysuce and Upper Považie Regions, especially at the turn of the 19th and 20th centuries. By far the most interesting destination chosen by the inhabitants of this region was the United States of America, a much smaller percentage at that time headed to German-speaking countries. The emigration wave peaked before World War I. Slovaks settled overseas mainly in industrial areas and worked mainly in the mining or metallurgical industry. Relatively rare emigration destinations were French-speaking countries, where skilled Slovaks found employment in other sectors as well. The specific case of Ján Sobola – Letko, a textile worker, born on 5th May 1865 in Lalinok in the Kysucké Nové Mesto district (today part of the municipality of Divinka in the Žilina district) sheds light on the individual story of an emigrant who obtained Belgian citizenship and married a Belgian woman, Julienne Vieuxtemps. He left the Kingdom of Hungary in 1880 due to lack of work and lived first in the Walloon Dinant, then in France, and in 1886 came back to Belgium. Ján and his wife had 3 children and settled in the city of Verviers in the Walloon region in the province of Liège, where the textile industry was developed at that time. Here he used only a shortened form of his surname, Letko, and this was adopted by his descendants living in the Kingdom of Belgium to this day.

Keywords

emigration, Belgium, textile spinner, Sobola, Letko, Lalinok, Považie, Kysuce

Kľúčové slová

vysťahovalectvo, Belgicko, pradiar, Sobola, Letko, Lalinok, Považie, Kysuce

Kontakt / Contact

Mgr. Ing. Marek Sobola, PhD., Kysucké múzeum, Moyzesova 50, 022 01 Čadca, Slovenská republika, e-mail: sobola@kysuckemuzeum.sk

Ako citovať / How to cite

Sobola, M. (2026). Belgická vystahovalecká epizóda člena rodu Sobola z Lalinka, *Etnologické rozpravy*, 33, 62-76. <https://doi.org/10.31577/EtnoRozpra.2026.33.04>

Úvod

Keď som ako príslušník rodu Sobola z Lalinka dlhodobým štúdiom analyzoval sobolovský rod, bádanie otvorilo viacero ďalších možností, a to najmä v podobe štúdia vedľajších rodových línií. Zámerom textu je na základe dostupných archívnych prameňov spracovať rodinné pomery Jána Sobolu-Letka z Lalinka (súčasť obce Divinka, okres Žilina). Štúdia popisuje jeho život od odchodu z rodnej obce v čase dovŕšenia 15. roku života až po smrť v Belgicku ako naturalizovaného občana kráľovstva. Vďaka pomerne vysokej miere byrokracie spojenej so získaním belgického občianstva sa v belgických archívoch k jeho osobe i rodine zachovalo veľké množstvo prameňov. Pracoval som hlavne s prameňmi získanými z belgických archívov, ktoré boli vyhodnotené dvomi vzájomne prepojenými myšlienkovými metódami, analýzou a syntézou. Zaujímavým a logickým výstupom štúdie je poznatok, že tí príslušníci v histórii pomerne ekonomicky slabého roľníckeho rodu Sobola, ktorí zostali žiť v rodnej obci, prešli dejinami bez väčšieho povšimnutia a zanechania významnejšej stopy či úspechu. Možno konštatovať, že žili všedný život bežného občana nízkej spoločenskej vrstvy. Na druhej strane tí príslušníci rodu, ktorí vyhodnotili obmedzené možnosti doma a chceli zmeniť svoje životy či ekonomickú situáciu, sa na svoju dobu rozhodli podniknúť často riskantnú cestu do zahraničia s cieľom zmeniť svoje spoločenské a ekonomické postavenie. Viacerí Sobolovci vycestovali do Spojených štátov amerických alebo bojovali na bojiskách prvej svetovej vojny na východnom fronte či v Taliansku. Len jeden z nich vycestoval do Belgického kráľovstva – Ján Sobola-Letko.

Lokalita Lalinok

Lalinok (zastaralo známy aj pod názvom *Lalinec*), kedysi samostatná kuriálna dedina, je dnes súčasťou a miestnou časťou Divinky, ktorá sa nachádza v údolí Váhu, na pravom brehu Hričovskej priehrady. Dnešná obec Divinka teda pozostáva z dvoch miestnych častí, pôvodne samostatných obcí – Divinky a Lalinka, ktoré sa zlúčili v roku 1911. V období Rakúsko-Uhorska bola obec súčasťou Trenčianskej župy a patrila do okresu Kysucké Nové Mesto. V okolí sa dvíhajú Javorníky, chrániace obec z východnej i západnej strany, čím vytvárajú údolie riečky Divina. Juhozápadný okraj zasahuje do Považského podolia. Asi 4 km juhovýchodne sa nachádza Žilina. Divinku obklopujú kopce Malý vrch, Veľký vrch, Prašivá, Všivák a Bok. Lalinok obopína Homola a Hradisko. Najvyššie položeným bodom v chotári je vrchol Prašivej s nadmorskou výškou 626 m n. m. Prvá písomná zmienka o Lalinku je zo 4. apríla 1325 a pojednáva o majetkových prevodoch šľachtického rodu Borčický, kedy je Lalinok

spomínaný ako *Lylihng*. Najstaršia priama písomná zmienka o Divinke sa zachovala v listine Nitrianskej kapituly z 19. marca 1393. Kráľovi Žigmundovi Luxemburskému oznámila, že po 10. marci postupne obišla všetky dediny panstva Lietava vrátane Divinky (spomínaná ako *Kysdywyne*) a Lalinka (spomínaný ako *Lelenk*), aby sa novým právoplatným záložným majiteľom hradu a panstva stal Dezider z Kaply. (Janura 2018: 56-60)

Pôvod rodu Sobola

Rod Sobola (synonymá a historické tvary Szobola, Sobolya) je v Lalinku doložený od začiatku 17. storočia v podobe *Zobola*.¹ Hodnoverné miesto konventu Panny Márie v Turci (dnes Kláštor pod Znievom) vydalo dňa 7. júna 1641 svedeckú listinu pre Františka Vešeléniho z Galanty. Svedectvo sa týkalo sporov o majetok medzi Mikulášom Kostkom a rodom Podmanický. V obci Lalinok bol za svedka prizvaný Mikuláš Sobola, 30-ročný. Podľa tohto záznamu bol teda narodený okolo roku 1611. Ide o zatiaľ najstaršieho zdokumentovaného príslušníka rodu Sobola. V matrikách Farnosti Divina (Veľká Divina), kam administratívne patrila Lalinok, je rod zaznamenaný koncom 18. storočia – predtým v matrikách Kysuckého Nového Mesta. Dňa 30. apríla 1780 uzavreli v Divine manželstvo 19-ročný Ján Sobola a 22 ročná Anna Hučovčíková.² Pravdepodobne po nejakej tragickej udalosti, prípadne rýchlej chorobe Anna 12. augusta 1780 zomiera.³ Po siedmich rokoch sa vdovec Ján, narodený okolo roku 1761 druhýkrát oženil s Katarínou Gašovou (rodenou Grňúchovou), tiež vdovou.⁴ Sobolovci teda v Lalinku žijú minimálne od prvej tretiny 17. storočia. (Sobola 2014)

Vystahovalectvo ako fenomén severozápadného Slovenska

Migrácie obyvateľstva boli dôležitou súčasťou historického vývoja Považia i susedných Kysúc. Koncom 17. storočia, po skončení tureckých výbojov, sa rozmohlo vystahovalectvo na *Dolnú zem* (dnešné Maďarsko, Rumunsko, Chorvátsko a Srbsko), ktoré malo spočiatku živelný, neskôr organizovaný charakter (hlavne po zrušení nevoľníctva v roku 1785). K jeho príčinám patrili početné neúrody a následné hladomory, epidémie, živelné pohromy, nedostatok pracovných príležitostí mimo poľnohospodárstva, zadlžovanie obyvateľstva v dôsledku alkoholizmu, ale aj reformácia, protireformácia a iné. Za špecifickú príčinu treba považovať značnú hustotu obyvateľstva na jednotku ornej pôdy a rozdrobenosť roľníckych hospodárstiev (Kontrík 2026). Druhá polovica 19. storočia priniesla aj vystahovalectvo do priemyselne sa rozvíjajúcich Spojených štátov amerických, do *Ameriky*. Charakteristickou črtou zámorskej

¹ „Turóc, 1641. Július 7...Testes ex possession Lalinek: (...) Isti duo Nicolaus Zobola annorum triginta, Georgius Gbelansky, annorum quadraginta, subditi egregii Georgii Borczyczky sub iuramento fassi sunt, se nihil scire ad interrogata...“ (Luknich 1943: 581). „Turiec (Kláštor pod Znievom), 7. júla 1641...Svedkovia z obce Lalinok (boli): (...) Títo dvaja Mikuláš Sobola 30-ročný, Juraj Gbelanský 40-ročný ako poddaní Juraja Borčického pod prisahou vypovedali, že nič nevedia odpovedať na otázky...“ (preklad autora). Ide o výňatok zo svedeckej listiny, vydané na žiadosť grófa Mikuláša Esterházyho z Galanty, ktorý v tom čase zastával funkciu uhorského palatína, pre Františka Vešeléniho z Galanty.

² Štátny archív v Žiline, Pobočka Bytča (ďalej ŠABY-BY), fond Zbierka cirkevných matrik Divina (ďalej f. ZCMD), inv. č. 126, Matricula Copulatorum (ďalej MC), zv. I., s. 542.

³ ŠABY-BY, f. ZCMD, inv. č. 126, Matricula Mortuorum, zv. I., s. 279.

⁴ ŠABY-BY, f. ZCMD, inv. č. 126, MC, zv. I., s. 543.

emigrácie obyvateľov územia súčasného severozápadného Slovenska boli ich opakované odchody a návraty, vďaka čomu ich v americkej tlači prezývali *birds of sea* (vtáci mora). O hromadnom vysťahovalectve z Považia i Kysúc môžeme hovoriť od prepuknutia hospodárskej krízy a hladomoru v roku 1873 (Kontrík 2026). Aby mohol človek vycestovať, musel príslušné úrady požiadať o pas, ktorého prílohou boli obecné svedectvá. Tieto dokumenty, vystavované predstaviteľmi obcí, obsahovali informácie o žiadateľovi: vzhľad, vek, miesto narodenia, domovskú príslušnosť, miesto prechodného pobytu, či majetkové pomery. Záverom predstavitelia obce konštatovali, či majú alebo nemajú námietky voči vysťahovaniu žiadateľa. Tento typ dokumentov sa v Štátnom archíve v Žiline so sídlom v Bytči zachoval veľmi torzovito a týka sa teda i samotnej obce Lalinok (Sobola 2014). Informácie pre vysťahovalcov ponúkali agenti, ktorí zabezpečovali potrebné dokumenty a vedeli, ako a s čím treba cestovať, prípadne ľudia cestovali už so skúsenými spoluobčanmi. Na zaoceánske lode vysťahovalci nastupovali obvykle v Antverpách, Brémach alebo Hamburgu. Vysťahovalectvo sa u navrátilcov prejavilo rozrušovaním tradičného spôsobu ich života a vnášaním prvkov mestskej kultúry do vidieckeho prostredia. Vďaka rôznorodosti prostredí, v ktorých sa vysťahovalci pohybovali, odlišnosti jazykov a kultúr vytváralo príležitosti k výmene niektorých materiálnych aj nemateriálnych hodnôt, ktoré sa svojším spôsobom odrazili v živote reemigrantov a ich prostredníctvom aj v tradičnej kultúre severozápadného Slovenska. Malo dosah na rodinný život, spoločenské dianie v obci, na odev, architektúru, hygienu, stravovanie, mechanizáciu poľnohospodárskych prác i vzdelanie obyvateľstva. Z analýzy majetkových pomerov rodu Sobola vyplynulo, že majetok začali nadobúdať až koncom 19. respektíve začiatkom 20. storočia, teda po návrate zo zahraničia, prevažne zo Spojených štátov amerických. Prameňmi sú doložení viacerí členovia rodu, ktorí vycestovali do Ameriky. Medzi nimi boli aj súrodenci Štefan, Ondrej a Ján (ten v USA zostal žiť a tu i 5. septembra 1962 zomiera). Štefanovi, ktorý pracoval ako výrobca zmrzlín v známej americkej spoločnosti *Breyers Ice Cream Company* vo Philadelphii, sa v roku 1910 v Spojených štátoch narodil syn Jozef.⁵ Jeden z príslušníkov rodu Ján Sobola s prímením Letko⁶ si na vysťahovanie zvolil európsku destináciu. Za prácou prišiel do vtedy priemyselne sa rozvíjajúceho Belgického kráľovstva. Pre úplnosť je dôležité poznamenať, že Ján Sobola-Letko a súrodenci Ondrej, Štefan a Ján vysťahovaní do Spojených štátov, mali spoločných predkov: Štefana Sobolu narodeného 28. júla 1828 a Zuzanu Očadlíkovú narodenú 21. mája 1832. Jánovi Letkovi boli rodičmi, bratom Ondrejovi, Jozefovi a Jánovi prastarými rodičmi. Ján Letko bol teda ich strýko v priamej línii.

Chudoba ako dôvod na vysťahovanie

Majetkové pomery všetkých nešľachtických obyvateľov Lalinka (vrátane Sobolovcov) boli zložitejšie, nakoľko išlo o kuriálnu dedinu. To znamená, že síce zrušenie poddanstva v roku 1848 sa Lalinka netýkalo, no na druhej strane Urbársky a odškodňovací patent č. 51 a 52 z roku 1853 potvrdil zrušenie poddanstva a umožnil poddaným vlastníctvo pôdy zapísanej

⁵ Osobný archív Mareka Sobolu, Rodný list Jozefa Sobolu, 5. 9. 1910, Philadelphia.

⁶ V Lalinku žilo veľa Sobolovcov a mnoho z nich malo identické krstné mená, preto volili k svojmu priezvisku prímenie, z ktorého sa neskôr stalo nové priezvisko.

v urbári. Rukopisný urbár zemianskej obce Lalinok z 3. septembra 1770⁷ uvádza v zozname obyvateľov Jána Sobolu I.⁸ hospodáriaceho na šiestich bratislavských mericiach pôdy druhej a piatich mericiach tretej triedy. Dohromady teda hospodáril na 11 mericiach poľnohospodárskej pôdy (2 – 2,4 ha).⁹ V Regnikolárnom súpise obce Lalinok z roku 1828 sa uvádza jediný Sobola, taktiež Ján, ktorý obhospodaruje identickú výmeru pôdy. Vlastnil kravu (pravdepodobne), vola a ovcu. Tento obyvateľ je Ján Sobola II., ktorý mal v čase zápisu (1828) 40 rokov a Ján I. uvedený v rukopisnom urbári je pravdepodobne jeho starý otec, nakoľko výmera pôdy sa nezmenila a ani nemohla, keďže išlo o kuriálnu pôdu. Ďalšiu zmienku o užívaní pôdy v rode nachádzame v Mezepise chotárnych hraníc obce Divina z roku 1850, ktorá spomína Jána Sobolu II. z Lalinka.¹⁰

Podľa Zodpovedacích hárkov na odškodnenie krajinských dôchodkov z urbárskych majetkov poddaných a želiarov z roku 1854 môžeme celkom presne sledovať genealogickú líniu vtedajších užívateľov. Štát na základe patentu č. 51 a 52 z roku 1853 odškodňoval majiteľov kuriálnej pôdy zapísanej v urbári, ktorú prepúšťali dovtedajším užívateľom (poddaným).¹¹ V hárkoch bol zapísaný nielen súčasný užívateľ, ale aj užívateľ zapísaný v čase spisovania urbára v roku 1772.¹² Podľa čísla, ktoré je v Zodpovedacom hárku uvedené za užívateľom v roku 1772 a čísla, ktoré je zapísané v urbári nad každým menom poddaného, možno vyľučovacou metódou určiť rodovú postupnosť, pretože v urbári je uvedených celkom osem nositeľov priezviska Sobola.¹³

Je zaujímavé, že v Katastrálnej pozemkovej knihe Lalinka z roku 1876 nebol medzi vlastními nehnuteľnosťí nájdený žiadny príslušník rodu Sobola.¹⁴ Podobne ani Domový súpis obce Lalinok z roku 1879¹⁵ a Zoznam majiteľov domov obce Lalinok z roku 1882 neuvádzajú medzi majiteľmi nehnuteľností žiadneho príslušníka rodu Sobola.¹⁶ Pri zápisoch členov rodu do Rodných matrik v rozpätí rokov 1880 – 1889 je uvedené číslo domu 13.¹⁷ Podľa Zoznamu majiteľov domov z roku 1882 dom č. 13 v ktorom žili Sobolovci, vlastnil Štefan Gorofčík

⁷ ŠABY-BY, fond Krajský súd Trenčín (ďalej f. KSTN), Urbársko-komasačné písomnosti (ďalej UKP) Lalinek 1770 – 1903, Kartón 130, inv. č. 1522. Rukopisný urbár obce Lalinek, 3. 9. 1770.

⁸ Rímska číslica uľahčuje identifikáciu konkrétneho Jána Sobolu v historických prameňoch.

⁹ ŠABY-BY, *Rukopisný urbár obce Lalinek*, ref. 7.

¹⁰ Štátny archív v Žiline, Pobočka Žilina (ďalej ŠABY-ZA), fond Katastrálny meračský úrad v Žiline 1850 – 1949 (ďalej f. KMÚ), kart. 10, inv. č. 151, Mezepis Divina 1850. „Jana Szlavika 135 krokov odkud kpolednu pro Konyecztej Roli a Boroveho Pasjenku Krokov 48 ďalej Kvichodu okolo kopcov chotarnich po hrebeni vrchom iduce až po prjeloch Ondreja Minara z Divinky z druhej ale strani Jana Szobole z Lalinka 568 Krokov.“

¹¹ Štát pre urbárikov vykúpil nimi užívané pozemky a zemepán bol odškodnený formou štátnych dlhopisov. Tento výkup bol obmedzený na urbárske usadlosti a na poddanské želiarske a domkárske majetky (želiari vlastníci domy). Ostatní urbarialisti si museli vykúpiť vlastnícke práva z vlastných prostriedkov, na ktoré im štát poskytol pôžičku.

¹² ŠABY-BY, f. KSTN, UKP Lalinek 1770 – 1903, kart. 130, inv. č. 1522, *Osady Lalinek Urbárska tabula (1772)*.

¹³ ŠABY-BY, f. KSTN, UKP Lalinek 1770 – 1903, kart. 130, inv. č. 1522, Zodpovedacie hárky na odškodnenie krajinských dôchodkov z urbárskych majetkov sedliakov a želiarov z roku 1854.

¹⁴ ŠABY-ZA, f. KMÚ, kart. 10, inv. č. 171, Katastrálna pozemková kniha Lalinok 1876. Naproti tomu je tu mnoho zápisov na priezviská Blaščík, Ocsadlík, Novosad.

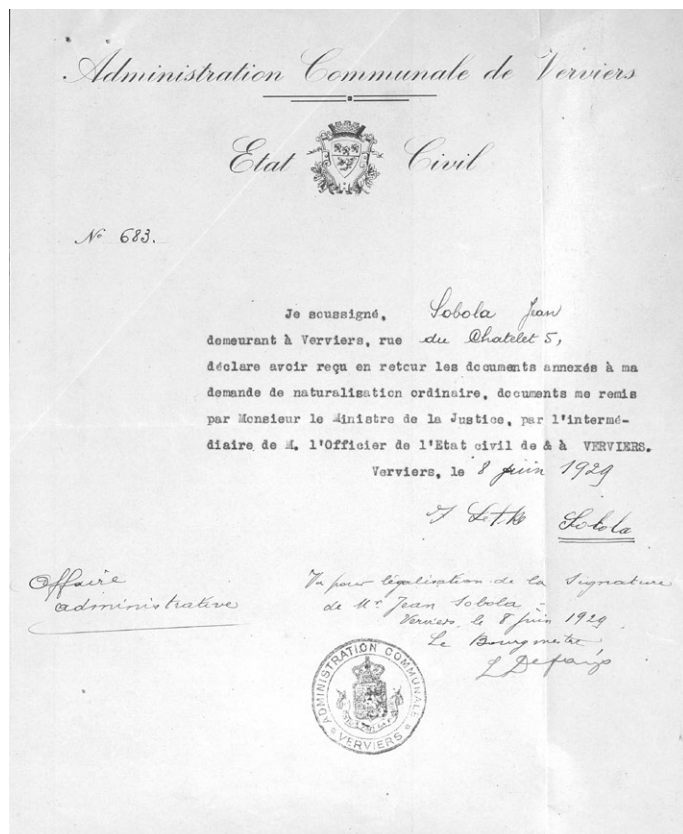
¹⁵ ŠABY-BY, fond Trenčianska Župa I., *Domový súpis 1879 Lalinok*.

¹⁶ ŠABY-ZA, f. KMÚ, kart. 10, inv. č. 172, Zoznam majiteľov domov Lalinok 1882.

¹⁷ ŠABY-BY, f. ZCMD, inv. č. 126, *Matricula Baptisatorum*, zv. III.

a rodina tu žila pravdepodobne v podnájme.¹⁸ Z nejakého dôvodu teda prišli o majetok a súhra týchto nepriaznivých okolností (minimálny majetok, pravdepodobne žiadna pôda a dom) ovplyvnila členov rodu v rozhodovaní o určitej forme vysťahovalectva a zlepšenia spoločenského postavenia. Ak odmyslíme výhodné manželstvo alebo výhodné zamestnanie, išlo o jedinou možnosť, ako za kratší čas významnejšie nadobudnúť majetok a zlepšiť sociálny status rodu. Ale aj na vysťahovanie bol potrebný nejaký kapitál – kúpa lístka, strava počas cesty do prístavu, iné cestovné výdavky a ubytovanie. Niekedy bola zdrojom počiatočného

kapitálu (často nevýhodná) pôžička, inokedy si náklady na cestu vysťahovalci odpracovali v prvých mesiacoch, často rokoch, v novej práci. Prvú zmienku o vlastníctve pôdy pri Sobolovcoch nachádzame pri prešetrovaní nezrovnalostí v katastri obce Lalinok v roku 1894.¹⁹ Tu je uvedený istý Štefan Sobola-Očadlík, ktorý mal za manželku Zuzanu Očadlíkovú. Podobne je to aj v prípade Katastrálnych operátov Trenčianska. V operátoch pre obec Divinka (Malá Divina)²⁰ a Divina (Veľká Divina) je pod richtárom Ondrejom Letkom podpísaný Štefan Sobola, v operátoch Diviny aj Martin Coloň.²¹ Ako už bolo spomenuté, v Katastrálnej pozemkovej knihe Lalinok z roku 1876 absentuje priezvisko Sobola, v Dodatku katastrálnej pozemkovej knihy Divinky z roku 1912 je však už množstvo zápisov o kúpe pozemkov, ktoré skupovali príslušníci rodu Sobola.²² Nehnutelnosti nadobúdali najmä po návrate zo zahraničných zárobkových ciest, čím významne pozdvihli ekonomické postavenie rodu a účel dočasného vysťahovalectva za prácou bol splnený. (Sobola 2014)

Obr. 1

Vyhlásenie Jána Sobolu o vrátení dokumentov týkajúcich sa naturalizácie, 1929.

Zdroj: Archives générales du Royaume.

¹⁸ Tamtiež.

¹⁹ ŠABY-BY, f. KSTN, UKP Lalinec 1770 – 1903, kart. 130, inv. č. 1522, *Potvrdenie stoličného úradníka 1894*. „Odpovedajúc na Vašu ctenú požiadavku z 3. marca tohto roku evidovanú pod občianskym číslom 635, Vám s úctou dávam na vedomie, že mená vlastníkov v katastrálnom operáte obce Lalinok, ktorých vlastnícky podiel ste žiadali preukázať v jutrách (s výnimkou rozsahu pozemkov Štefana Sobolu Očadlíka s 25 jutrami a 294 štvorcovými siahmi nebolo možné preukázať, ani v katastri neboli vystavené. Namiesto toho bol vystavený spoločný výmer katastra obce Lalinok z dôvodu, aby slúžil ako podklad k vyskytujúcim sa nezrovnalostiam, ktoré sa týkajú pozemkov. V Trenčíne 29. marca 1894.“

²⁰ Pôvodný názov obce, v Maďarčine aj Kis-Divina alebo Kisdivény.

²¹ Ústredný archív geodézie a kartografie v Bratislave, fond Operáty Trenčianska 1871, inv. Divina č. 53 a Divinka č. 52.

²² ŠABY-ZA, f. KMÚ, kart. 10, inv. č. 169, Katastrálna pozemková kniha Divinka, dodatok, 1912.

Belgická epizóda rodu Sobola

Veľká väčšina dočasných i trvalých vysťahovalcov smerovala do Spojených štátov amerických, pomerne zriedkavými vysťahovaleckými destináciami boli frankofónne krajiny, kde šikovní Slováci nachádzali uplatnenie aj v iných priemyselných odvetviach. Do Spojených štátov smerovala aj väčšina členov rodu Sobola z priamej línie manželov Štefana a Zuzany Sobolovcov (rodenej Očadlíkovej). Ich vnúčatá hľadali šťastie za oceánom, ich syn Ján sa rozhodol na skutočne zriedkavú destináciu na pomery Lalinka a vycestoval do Belgického kráľovstva. Oproti republikánskym Spojeným štátom bolo Belgicko dedičnou monarchiou, rovnako ako domáce Rakúsko-Uhorsko. Ján Sobola-Letko sa narodil 5. mája 1865 v Lalinku v okrese Kysucké Nové Mesto rodičom Štefanovi Sobolovi (*28. júla 1828) a Zuzane Očadlíkovej (*21. mája 1832). Dôsledky hospodárskej krízy v Rakúsko-Uhorsku v rokoch 1873 – 1875, ktoré spočívali najmä v nedostatku práce ho (spolu s rodičmi) iba ako 15-ročného v roku 1880 donútili opustiť krajinu. Pre chlapca to musel byť veľmi stresujúci zážitok a odlúčenie. Najprv žil vo valónskom Dinante, kde sa pravdepodobne priučil tkáčskemu remeslu, potom odišiel do Francúzska a v roku 1886 prišiel späť do Belgicka, kde sa usadil v Charleroi vo Valónskom regióne v provincii Hennegavsko. Oblasť, kde leží mesto, začala po roku 1830 prosperovať najmä na sklárstve, hutníctve a ťažbe uhlia. Po priemyselnej revolúcii Charleroi profitovalo zo zvýšeného využívania koksu v hutníckom priemysle. Ľudí z celej Európy priťahovali ekonomické príležitosti a populácia rýchlo rástla. Mesto prilákalo na istý čas aj Jána Letka. Po dvoch rokoch mení miesto pobytu a 20. marca 1888 prichádza do Verviers vo Valónskom regióne v provincii Lutyšsko, kde bol v tom čase dobre rozvinutý textilný priemysel a pre svoju profesiu nachádzal dobré uplatnenie. Pravdepodobne kvôli výslovnosti, a aj z praktického hľadiska tu používal už len svoje prímenie Letko. V tomto meste sa 8. marca 1890 oženil s Alexandrine-Julienne-Catherine-Marie Vieuxtemps narodenou vo Verviers 18. októbra 1872, dcérou Jeana-Josepha Servais a Marie-Elisabeth. V čase ich svadby v Belgicku vládol Leopold II., ktorý sa z krajiny snažil vybudovať silný a prosperujúci štát s vlastnými kolóniami. Leopoldova vláda bola poznačená niekoľkými významnými politickými udalosťami. Medzi ne patrila napríklad povinná bezplatná a sekulárna základná školská dochádzka. Rastúce sociálne nepokoje si v roku 1893 vynútili prijatie všeobecného volebného práva pre mužov. Počas Leopoldovej vlády získali robotníci tiež právo zakladať odbory a boli prijaté zákony proti detskej práci. Robotníci získali právo na odškodnenie za pracovné úrazy a v nedele mali voľno. Ján Letko teda žil v prijateľných spoločenských podmienkach pre robotnícku triedu, omnoho lepších, ako doma v Rakúsko-Uhorsku. Jánovi bolo v závere života udelené belgické štátne občianstvo a už ako Belgičan zomiera 29. augusta 1933 vo Verviers.²³

Ján sa s manželkou vo Verviers usadili na dlhšiu dobu. Žili sa na ulici Rue du Châtelet 5 a spoločne tu bývali až do 1. septembra 1917. Narodilo sa im 5 detí:

- Letko Marie-Martine-Julienne, narodená vo Verviers 31. decembra 1893.
- Letko Jeanne, † 29. septembra 1894.

²³ Elektronická komunikácia s Jean-François Potelle, matrikár, Mestský úrad Verviers, 2026.

- Gaston-Jean-Etienne, narodený vo Verviers 10. januára 1896, ženatý s Belgičankou Lincé Cornélie Joséphine. † 29. apríla 1953 vo Verviers. Slúžil v belgickej armáde v 4. pluku Chasseurs à Pied, vojenskej jednotke umiestnenej v Charleroi, ktorá zohrala kľúčovú úlohu na začiatku prvej svetovej vojny.
- Jeanne-Palmyse-Blanche-Julienne, narodená vo Verviers 7. júla 1897. Vydala sa vo Verviers 16. septembra 1922 za Belgičana Yvana Dourcyho.
- neznáme dieťa, pravdepodobne sa nedožilo vyššieho veku (určite nežilo v roku 1923).

Manželia v rokoch 1917 – 1919 bývali aj v Saint-Gilles-lez-Bruxelles, na ulici Rue de Parme 102, neskôr krátko v Bruseli na ulici Rue des Échelles 16. Avšak už 21. augusta 1919 rodina preukázateľne bývala opäť vo Verviers.

Obr. 2

Place du Martyr vo Verviers okolo roku 1888, v čase príchodu Jána Sobolu Letka do mesta.
Zdroj: Osobný archív Mareka Sobolu.

Súkromie zverené úradom

V Belgickom národnom archíve (*Archives générales du Royaume*) sa vo fonde Ministerstvo spravodlivosti, Cudzinecká polícia nachádza Osobný cudzinecký záznam č. 1.089.370 vedený na meno Ján Letko, ktorý obsahuje približne 100 dokumentov. Výber dokumentov osvetľuje osudy rodiny Letko spojených najmä s Jánovým nadobudnutím belgického štátneho

občianstva, ale aj náhľad do ich súkromného života. Ako každý človek v toku dejín, mal Ján aj osobné problémy a zložitú obdobie medziľudských vzťahov. Jánovi bolo belgické občianstvo udelené až ako 64-ročnému naturalizáciou výnosom Snemovne reprezentantov 5. marca 1929 a ešte v tom roku zverejnené vo Vestníku.²⁴ Exkurz do Jánovho života i ostatných členov rodiny poskytujú tieto listiny:²⁵

- 1916 Sčítanie ľudu: Ján Letko, ulica Châtelet č. 5. Nasleduje miesto a dátum narodenia, povolanie, maďarská národnosť, že je ženatý. Údaje o manželke a 2 deťoch. Vo Verviers 7. 10. 1916.
- 1916 Správa verejnej bezpečnosti; Cudzinci: Je tu uvedené meno Jána Letka, jeho manželky a detí (Letko Gaston narodený vo Verviers 10. 1. 1896, Jean Letko, Jeanne-Palmyse-Blanche-Julienne, narodená vo Verviers 7. 7. 1897). Potom je uvedené miesto a dátum uzavretia manželstva, narodenia; mená rodičov a miesto otcovho narodenia. Profesia, rok príchodu do krajiny a predchádzajúci pobyt. Do komúny (mesta) prišiel 20. 3. 1888. Vo Verviers 6. 11. 1916.
- Výpis zo súpisu populácie: Ján Letko, narodený v Lalinku (Uhorsko) 5. 5. 1865. Občianskoprávny stav: manželka Vieuxtems Alexandrine-Julienne-Catherine-Marie, zamestnanie: pradiar, Vstup: predchádzajúci pobyt Lalinek a dátum zápisu 8. 4. 1888, Odchod: nový pobyt Saint-Gilles-lez-Bruxelles a dátum odchodu 9. 9. 1917, národnosť: československá.²⁶
- 1918 Výpis z registra sobášnych listov: Letko Gaston-Jean-Etienne vo veku 22 rokov, narodený vo Verviers 10. 1. 1896 s bydliskom vo Verviers, slobodný, syn Jána Letka, pradiara z Lalinka. Lincé-Cornélie-Joséphine, gazdiná vo veku 25 rokov, narodená v Disone 20. 12. 1892, s bydliskom v Petit-Rechain. V Petit-Rechain 9. 3. 1918.
- 1918 Správa verejnej bezpečnosti; Cudzinci: Lincé-Cornélie-Joséphine, manželka Letka Gastona, narodeného vo Verviers 10. 1. 1896 rakúskej národnosti. Manželstvo uzavreté 9. 3. 1918. Narodená vo Wisone 20. 12. 1892. Mená rodičov a údaje o ich narodení. Povolanie gazdiná. Do komúny prišla 9. 3. 1908. Vo Verviers 27. 3. 1918.
- 1919 Správa verejnej bezpečnosti; Cudzinci: Je tu uvedené meno Jána Letka, jeho manželky a dcéry (Letko Jeanne-Palmyse-Blanche-Julienne, narodená vo Verviers 7. 7. 1897). Potom je uvedené miesto a dátum uzavretia manželstva, narodenia; mená rodičov a miesto otcovho narodenia. Profesia, rok príchodu do krajiny (1878). Predchádzajúci pobyt v Bruseli, do komúny prišiel 26. 7. 1919 a má povolené tam zotrvať. Vo Verviers 21. 8. 1919.
- 1922 Ministerstvo vnútra, osobná žiadosť Jána Letka ministrovi Paulovi-Marie Berryerovi:

²⁴ Archives de la Chambre, fond Ministerstvo spravodlivosti, Spisy z udeľovania občianstva, Zasadanie z 5. marca 1929: № 259, Žiadosť pána Jána Sobolu. „Pán Sobola narodený v Lalinku (Československo), 5. mája 1865. V Belgicku žije od 8. apríla 1888 a je pradiarom vo Verviers (Liège). Oženil sa so ženou belgického pôvodu. Z tohto zväzku vzišli tri deti, narodené v Belgicku. Je oslobodený od vojenských povinností.“

²⁵ Archives générales du Royaume, fond Ministère de la Justice, Police des Etrangers, Dossier individuel d'étranger No. 1.089.370. Všetky texty z francúzštiny prekladala Mgr. Monika Cabajová (r. Tatrnová), ktorej touto cestou ďakujem.

²⁶ *Tchéco-slovaquie*, ako doslovne uvádza dokument. Po zániku Rakúsko-Uhorska mal Ján československé štátne občianstvo.

Pán Minister, týmto si dovoľujem žiadať Vašu blahosklonnosť o udelenie belgickej národnosti. Narodil som sa v Lalinku v Česko-Slovensku, 5. mája 1865, oženil som sa 8. marca 1890 s Belgičankou, z tohto manželstva vzišli deti, z toho jeden chlapec, ktorý odslúžil svoju vojenskú službu v Belgickej armáde. Ja som v Belgicku už 36 rokov bez zmeny bydliska a bez toho, aby som sa musel za niečo hanbiť. Dúfam, že tituly, ktoré Vám vymenúvam sú dostatočné na to, aby bola moja žiadosť prijatá. S úctou a v očakávaní nových správ ohľadom tejto záležitosti, zostávam s úctou. Ján Letko, v. r. Vo Verviers 6. decembra 1922.

- 1923 Reakcia na list zo 17. 1. 1923 od Generálneho riaditeľa Verejnej bezpečnosti:

Súdny poddôstojník pre policajného komisára informuje riaditeľa o Jánovi Letkovi, narodenom v Lalinku 5. 5. 1865, synovi Štefana Letka a Cisca Odchadlich (zosnulí uhorskí občania). Oženil sa vo Verviers 8. 3. 1890 s Alexandrine Vieuxtems, narodenou vo Verviers 18. 10. 1872. Žije v tomto meste od 2. 3. 1888, prichádzajúc z Charleroi, až do 1. 9. 1917, kedy odišiel do Saint-Gilles-lez-Bruxelles, Rue de Parme 102 a vo Verviers sa znovu zapísal 2. 8. 1919, Rue du Châtelet 5, prichádzajúc z Bruselu, Rue des Échelles 16. Počas pobytu v meste²⁷ (1888 – 1917) sa dobre správal a mal dobrú morálku a nenachádzajú na ňom nič trestuhodné z obdobia okupácie²⁸ Bol predmetom listy č. 4662 z 8. 4. 1888 a 21. 8. 1919. Vo Verviers 19. 1. 1923.

- 1923 Policajný komisariát vo Verviers: Roku 1923, 23. januára:

My spolu podpísaný Bouchez Jules, zástupca komisára, riadne zmocnený na účely prejednávanej veci pánom Lecoquom (zmienka o čísle spisu). Letko Ján, narodený v Lalinku (Uhorsko) 5. mája 1865, pradiar, žijúci vo Verviers ulica Châtelet č. 5, vyhlasuje: ,Obrátil som sa na pána Ministra so žiadosťou, ktorú ste mi predložili, na udelenie bežnej belgickej naturalizácie. Pristúpil som na poplatok 500 frankov za právo zápisu. Vo Verviers bývam od roku 1885. Oženil som sa vo Verviers 8. marca 1890 s menovanou Vieuxtems Alexandrine-Julienne-Catherine-Marie, narodenou vo Verviers 18. októbra 1872. Z nášho zväzku vzišlo päť detí, z ktorých tri ešte žijú:

- Letko Marie-Martine-Julienne, narodená vo Verviers 31. decembra 1893, vydaná za menovaného Baudona Yh, Belgičana;
- Gaston-Jean-Etienne, narodený vo Verviers 10. januára 1896, ženatý s belgičankou Lincé Cornélie, slúžil v belgickej armáde v 4. Chasseurs à Charleroi;
- Jeanne-Palmyse-Blanche-Julienne, narodená vo Verviers 7. júla 1897, vydatá Belgičana Yvana Dourcyho.

Môj brat Letko Etienne-Szobola sa narodil v Lalinku a tam aj umrel, mal menej ako 20 rokov. Moja matka Ocsadlik Suzanne sa narodila v Lalinku a tam aj zomrela, je to už najmenej 18 rokov. Počas vojny som nemal žiadne styky s nepriateľom. Ani moja manželka, ani moje deti nemali pomer s Nemcami.

- Kreitz Jean, 39 rokov, policajný poddôstojník, vedúci štvrte, vyhlasuje:

²⁷ Verviers.

²⁸ Nemeckom počas 1. svetovej vojny.

Poznám rodinu Letko-Vieuxtems už desiatky rokov. Títo ľudia majú dobré správanie a morálku. Žiaden člen tejto rodiny nebol, pokiaľ viem, zapletený do policajného sporu. Počas vojny ani Letko otec, ani jeho manželka ani jeho deti nemali pomer s nepriateľom. Hoci je Letko cudzinec, je v našej štvrti veľmi považovaný. Jeho syn sa rozhodol v roku 1919, hneď ako mu to dovolili okolnosti, slúžiť v Belgickej armáde.

Nasledujú výpovede 4 čestných ľudí zo štvrti.

- Colard Jacques, 39 rokov, holič, ulica Lyon 41 vyhlasuje:

Narodil som sa v dome, čo oznamujem. Rodinu Letko poznám už roky ako veľmi čestnú. Ani otec, ani matka ani deti nemali styky s nepriateľom počas vojny.

- Firquet Hubert, 59 rokov, veľkoobchodník, klampiar-zinkovač vyhlasuje:

Na spomínanej adrese bývam už 24 rokov. Nikdy som sa nestážoval na rodinu Letko. Žiaden člen tejto rodiny nebol v pomere s Nemcami počas vojenskej okupácie. Sú to statoční ľudia.

- Dervaide Catherine, manželka Heuriona, 40 rokov, gazdiná, ulica Châtelet 5 vyhlasuje:

Bývam v tom dome od roku 1911. Rodina Letko býva na 2. pochodí, vyššie odo mňa. Sú to statoční ľudia, veľmi zmierliví. Žiaden člen tejto rodiny nebol počas vojny v pomere s Nemcami.

- Jacob Heuriette, manželka (...), 45 rokov, veľkoobchodníčka, ulica de la Montagne 55 vyhlasuje:

Poznám rodinu Letko už dvadsať rokov. Musím povedať, že by bolo ťažké nájsť statočnejšiu rodinu ako je táto. Žiaden člen tejto rodiny nebol v pomere s Nemcami počas vojenskej akcie.

N. B. Žiadateľ predložil výpis zo sobášneho listu. Na našu radu napísal list konzulovi Československa v Bruseli, aby obdržal: výpis z jeho rodného listu, výpis zo sobášneho listu jeho rodičov a certifikát z veľvyslanectva. Do dnešného dňa mu nebol doručený žiaden dokument. Hneď ako ich obdrží, donesie mi ich. Okamžite ich (doručím) pánovi splnomocnencovi kráľa. Uzavreté 22. januára 1923. Boucher, v.r.“

- 1923 Predchádzajúce rozsudky: Opilstvo. Odohralo sa 10. 12. 1919 a pokutu 5 frankov ako určila Polícia vo Verviers. Vo Verviers 21. alebo 24. 1. 1923.
- 1923 Predchádzajúce rozsudky: Osočovanie. Odohralo sa to 3. 1. 1906. Polícia vo Verviers určila trest 10 frankov. Vo Verviers 21. alebo 24. 1. 1923.
- 1923 Certifikát:

Veľvyslanectvo Československej republiky v Bruseli potvrdzuje touto listinou, že zákony Československej republiky nedovoľujú svojim občanom ponechať si národnosť v prípade získania novej národnosti. Brusel, 3. / 20. apríl 1923.

- 1923 Policajný komisariát vo Verviers: Roku 1923, 11. mája:

My dolupodpísaný Bouchez Jules, zástupca komisára, riadne zmocnený na účely prejednávanej veci pánom komisárom Lecoqom (zmienka o čísle spisu). Letko Ján, narodený v Lalinku (Uhorsko) 5. mája 1865, pradiar, žijúci vo Verviers ulica Châtelet č. 5, vyhlasuje: ‚Odkedy ste ma pýtali na získanie bežnej belgickej naturalizácie, písal som dva krát konzulovi Československa v Bruseli, so žiadosťou, či by boli takí láskaví a poslali mi: výpis z rodného listu, výpis zo sobášneho listu a certifikát z veľvyslanectva. Keďže som neobdržal žiadnu odpoveď, vybral som sa k spomínanému konzulovi do Bruselu, už sú to asi štyri týždne. Konzulova sekretárka, na ktorú som sa obrátil, mi odovzdala certifikát, ktorý vám dávam a sľúbila mi že bude písať ohľadne ostatných dokumentov. Zaplatil som jej 10 frankov za kolkovú daň. Hneď ako budem mať dokumenty, o ktorých hovorím, donesiem vám ich.

- 1923 Policajný komisariát vo Verviers: Roku 1923, 11. júla:

My dolupodpísaný Bouchez Jules, zástupca komisára, riadne zmocnený na účely prejednávanej veci pánom komisárom Lecoqom. (zmienka o čísle spisu). Letko Ján, narodený v Lalinku (Uhorsko) 5. mája 1865, pradiar, žijúci vo Verviers ulica Châtelet č. 5, vyhlasuje: ‚Nadarmo som písal a nechal som napísať konzulovi Československa v Bruseli alebo jeho sekretárke, aby som obdržal: výpis z rodného listu, výpis zo sobášneho listu mojich rodičov a certifikát z veľvyslanectva. Do dnešného dňa som nedostal žiadnu odpoveď, ani dokumenty. Dám kňazovi napísať ohľadom získania spomínaných dokumentov, možno dostanem odpoveď. Bývam vo Verviers viac ako 35 rokov, ako to dokazuje certifikát, ktorý vám posielam. Nikdy som neprestal pracovať, aby som vychoval rodinu. Nie som vlastníkom, no ako som vám už vyhlásil v minulom januári, pristúpil som na poplatok 500 frankov za právo zápisu. Akonáhle obdržím požadované dokumenty, budem sa ponáhľať s ich zaslaním pánu Splnomocnencovi kráľa.‘ Uzavreté v rovnaký deň ako je uvedené vyššie.

- 1923 Potvrdenka: ‚Pán Letko zaplatil 75 frankov ako zálohu za pojednávanie o naturalizácii. Vo Verviers 13. 11. 1923.‘
- 1924 Výpis z registra trestov: ‚Ján Letko: 10. 12. 1919, Polícia vo Verviers, opilstvo, pokuta 5 Frankov. Brusel, 13. 6. 1924.‘
- 1924 Prokuratúra vo Verviers: Splnomocnenec Kráľa pre generálneho prokurátora:

Sobola poslal žiadosť o naturalizáciu Ministrovi spravodlivosti dňa 6. 12. 1922. Narodil sa v Lalinku, 5. mája 1865 (rodičia Štefan Sobola Letko a Zuzana Ocadlik). Podal dôkazy o svojom 2-ročnom pobyte v Belgicku. Oženil sa s Belgičankou a majú 3 deti. V súčasnosti žije vo Verviers. Doložil dokumenty, podľa ktorých opustil Československo v roku 1880²⁹ kvôli nedostatku práce. Žil v Dinante, potom vo Francúzsku do r. 1886, kedy prišiel do Belgicka. Prisľúbil zaplatiť poplatok 500 frankov a doložil certifikát z československého vyslanectva, podľa ktorého si nemôže nechať pôvodné občianstvo ak prijíma nové. Na základe všetkého vyhovejú jeho žiadosti. Vo Verviers 28. 7. 1924.

²⁹ V čase žiadosti už existovala Československá republika, v roku 1880 opúšťal ešte rakúsko-uhorskú monarchiu.

Obr. 3

Dom na Rue du Châtelet 5 vo Verviers, kde žil Ján Letko so svojou rodinou, stojí dodnes, 2026.

Zdroj: Google maps 2026.

- 1929 Komunálna správa vo Verviers; Matrika: Vyhlásenie Jána Sobolu (žijúceho vo Verviers, ulica Châtelet) o tom, že dostal späť dokumenty ohľadne jeho naturalizácie (*Naturalisation ordinaire*). Boli mu vrátené ministrom spravodlivosti cez sprostredkovateľa, úradníkom na matrike vo Verviers. Vo Verviers 8. 6. 1929.
- 1929 Výpis z registra osvedčení štátnej príslušnosti: Sobola Ján, pradiar vo Verviers, narodený v Lalinku (Československo) 5. mája 1865, syn Štefana Sobolu a Zuzany Ocadič. V dokumente sa píše, že splnil všetky legislatívne podmienky, podal všetky potrebné žiadosti a zaplatil poplatok 155 frankov, a tak mu bolo udelené občianstvo. Vo Verviers 8. 6. 1929. Zástupca starosta Hubert Deprez.
- 1929 List Jánovej manželky pre ministra spravodlivosti v Bruseli: Vieuxtemps Alexandrine píše o tom ako jej manžel pán Sobola nazývaný Letko Ján získal belgické občianstvo naturalizáciou. Ona sa o túto naturalizáciu neuchádzala a zostalo jej československá národnosť (hoci je pôvodom Belgičanka, no svadbou sa to zmenilo). Zmeškala stanovenú lehotu, a tak teraz prosí o navrátenie belgického občianstva touto cestou. Vo Verviers 5. 9. 1929.
- 1929 Policajný komisariát vo Verviers: Policajný komisár pre splnomocnenca kráľa:

Manželka pána Sobolu, Julianne Vieuxtemps, sa vzdáva žiadosti o belgické občianstvo kvôli vysokým poplatkom. Vo Verviers 16. 10. 1929.

- 1933 Výpis z registra osvedčení štátnej príslušnosti:

Vieuxtemps Alexandrine-Julienne-Catherine-Marie, gazdiná, narodená vo Verviers 18. 10. 1872, dcéra Jeana-Josepha Servais a Marie-Elisabeth. Žiada o navrátenie belgického občianstva, o ktoré prišla kvôli manželstvu s Jánom Letkom, Čechoslovákom, 8. 3. 1890. Vo Verviers 25. apríl 1933. Zástupca starostu Joseph Bronckart.

- Dotazník (bez dátumu): Je tu uvedené meno a priezvisko Sobolu, miesto a dátum narodenia, mená rodičov, meno manželky a že stále spolu žijú, že majú 3 deti a ich dátumy narodenia a že sú zosobášené. Potom, že je pán Sobola povolaním pradiar, vie čítať a písať (nedokonale), trvalé bydlisko, že nie je pod dozorom polície a má uhorské občianstvo.

Záver

Všetky dôležité informácie aj citlivejšieho osobného charakteru o rodine Sobola-Letko v Belgicku prinášajú dokumenty súvisiace s Jánovým získaním naturalizácie – belgického občianstva. Naturalizácia je v Belgicku výnimočná, diskrečná výhoda udeľovaná Poslaneckou snemovňou cudzincom starším ako 18 rokov, ktorí preukážu mimoriadne zásluhy. Nie je to právo a podmienkou je legálny pobyt, zaplatenie príslušného poplatku³⁰ a vysvetlenie dôvodu, prečo nemôžu získať občianstvo jednoduchšími spôsobmi. Za rozhodovanie o žiadostiach o naturalizáciu je zodpovedný špeciálny Výbor Belgickej komory pre naturalizácie (*Commission des Naturalisations*) patriaci pod belgickú Snemovňu reprezentantov (*Chambre des représentants*), dolnú komoru Federálneho parlamentu Belgického kráľovstva (*Parlement fédéral*). Výbor môže rozhodnúť o schválení alebo zamietnutí žiadosti alebo o odložení rozhodnutia. Po podpísaní a vyhlásení návrhu zákona o naturalizácii kráľom sa tento návrh zákona zverejní v Úradnom vestníku Belgického kráľovstva. Žiadateľ má belgické občianstvo odo dňa zverejnenia vo vestníku (*Chambre des représentants* 2026). Ako vyplýva z dokumentov, získanie občianstva trvalo Jánovi veľmi dlhú dobu, bol to zložitý a finančne náročný postup, plný byrokracie a získal ho vlastne až v závere svojho života. Kľúčovú úlohu pri získaní naturalizácie zohralo správanie rodiny Letko počas prvej svetovej vojny, počas nemeckej okupácie. Nemecké sily okupovali krajinu od augusta 1914 do novembra 1918 a na viac ako 95% Belgicka zaviedli prísny vojenský režim. Okupácia sa vyznačovala vážnym nedostatkom potravín, nútenou prácou, priemyselným rabovaním, či obmedzovaním občianskych slobôd. Mnoho Belgičanov vrátane žien sa podieľalo na špionáži alebo pomáhalo spojeneckým vojakom utiecť, pričom často čelili exemplárnym trestom. Podľa viacerých svedkov žila rodina Letko počas vojny vlastenecky a čestne, žiadny člen tejto rodiny nebol v pomere s Nemcami počas vojenskej okupácie. „Sú to statoční ľudia“ (Hubert Firquet, 59-ročný veľkoobchodník, 1923). „Sú to statoční ľudia, veľmi zmierliví. Žiaden člen tejto rodiny nebol počas vojny v pomere s Nemcami“ (Catherine Dervaide, 40 ročná gazdiná, 1923). Ján Letko bol pravdepodobne dobrý, zmierlivý človek a dobrý sused. Avšak nevyhol sa drobným konfliktom a niekedy si vypil (Predchádzajúce rozsudky 1923, Opilstvo v roku 1919, pokuta 5 frankov). Nevedel dobre čítať a písať, podpísať sa vedel výborne, čitateľne. Listy a žiadosti mu písali iné osoby, ako sám uvádza vo viacerých listinných prameňoch. Paradoxné v jeho prípade je, že Ján získal belgické občianstvo naturalizáciou, ale jeho manželka vydajom získala rakúsko-uhorské, respektíve neskôr

³⁰ Ján Letko v 20. rokoch 20. storočia platil 500 belgických frankov, v súčasnosti (2026) je to 1030 € (Service Public Fédéral Finances 2026).

československé občianstvo. Po manželovej naturalizácii sa Alexandrine-Julienne-Catherine-Marie opätovne snažila spätne získať belgické občianstvo, nakoľko nestihla oň požiadať včas, ako sama vo viacerých žiadostiach uvádza. O navrátenie belgického občianstva požiadala už v roku 1929 a snažila sa oň dlhé roky, až do Jánovej smrti v roku 1933. Či sa jej to nakoniec podarilo, povedať nevieme. Jednou z prekážok, ktorú sama uvádza, boli vysoké poplatky. Tiež už mala vyšší vek, spokojne žila aj s iným štátnym občianstvom a ako žena v domácnosti s ohľadom na vysoké poplatky istú dobu uvažovala o stiahnutí žiadosti. Ján Sobola-Letko a jeho potomkovia sú zapísaní v registroch obyvateľstva vo Verviers v rokoch 1880, 1890, 1900, 1910, 1920, 1930 a 1947 (Jean-François Potelle, 2026). Potomkovia Jána Letka a jeho manželky Alexandrine-Julienne-Catherine-Marie žijú v Belgicku dodnes.

Referencie

- Archives de la Chambre, fond Ministerstvo spravodlivosti, Spisy z udeľovania občianstva, Zasadanie z 5. marca 1929: № 259, Žiadosť pána Jána Sobolu.
- Archives générales du Royaume, fond Ministère de la Justice, Police des Etrangers, Dossier individuel d'étranger No. 1.089.370.
- Chambre des représentants (s. d.). Prevzaté 27. 2. 2026 z <https://www.dekamer.be/kvvcr/showpage.cfm?language=fr§ion=|nat&story=general.xml>
- Janura, T. (2018). Od prvej písomnej zmienky z roku 1325 do 1. svetovej vojny, In: Sobola, M. (ed.). *Divinka Lalinok*. Obec Divinka, 56-60.
- Kontrik, A. (2026). *Sprievodné slovo k vystahovalectvu na Kysuciach* [odborný nepublikovaný text]. Kysucké múzeum.
- Luknich, I. (ed.). (1943). *A Podmanini Podmaniczky-család oklevéltára*. V. Kötet.
- Osobný archív Mareka Sobolu: Rodný list Jozefa Sobolu, 5. 9. 1910, Philadelphia; fotografia domu vo Verviers.
- Service Public Fédéral Finances (s. d.). Prevzaté 27. 2. 2026 z <https://fn.belgium.be/en/private-individuals/more-services/nationality-name>
- Sobola, M. (2014). *Genealogický výskum rodov Sobola a Lašút vo svetle archívnych prameňov* [bakalárska práca]. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.
- Štátny archív v Žiline, Pobočka Bytča,
- fond Katastrálny meračský úrad v Žiline 1850 – 1949, kart. 10, inv. č. 151, Mezepis Divina 1850.
 - fond Krajský meračský úrad, kart. 10, inv. č. 171, Katastrálna pozemková kniha Lalinok 1876, inv. č. 172, Zoznam majiteľov domov Lalinok 1882, inv. č. 169, Katastrálna pozemková kniha Divinka, dodatok, 1912.
 - fond Krajský súd Trenčín, Urbársko-komasačné písomnosti Lalinek 1770 – 1903, kart. 130, inv. č. 1522, Osady Lalinek Urbárska tabula (1772), Zodpovedacie hárky na odškodnenie krajinských dôchodkov z urbárskych majetkov sedliakov a želiarov z roku 1854, Potvrdenie stoličného úradníka 1894.
 - fond Trenčianska Župa I., Domový súpis 1879 Lalinok.
 - fond Zbierka cirkevných matrík Divina, inv. č. 126, Matricula Copulatorum, zv. I., s. 279, 542, 543, Matricula Baptisatorum, zv. III.
 - fond Krajský súd Trenčín, Urbársko-komasačné písomnosti Lalinek 1770 – 1903, Kartón 130, inv. č. 1522. Rukopisný urbár obce Lalinek, 3. 9. 1770
- Ústredný archív geodézie a kartografie v Bratislave, fond Operáty Trenčianska 1871, inv. Divina č. 53 a Divinka č. 52. Fond Operáty Trenčianska 1871